

Завичајни музеј
Рума

Амбари и котовбање - народно градителство -

Рума, 2017.

**Завичајни музеј
Рума**

Амбари и котовбање - народно градителство -

Рума, 2017.

Издавач:
Завичајни музеј Рума

За издавача:
Снежана Јанковић, директор

Аутор изложбе:
Јелена Арсеновић

Аутор каталога:
Јелена Арсеновић

Штампа:
Штампарија 91, Рума

Тираж:
400 примерака

Увод

Војводина лежи у северном појасу, северно од 45 степена северне ширине. Обзиром да је сасвим отворена према северу, а од југа одвојена планинама, има изразито континентално поднебље. На судбину Војводине одувек је утицао њен географски положај. Она се налази у сливу речног чворишта Дунава, главне артерије Европе, који везује Средњу Европу са Балканским Полуострвом. Она је и на вратницама полуострва које везује три континента старог света: Европу, Азију и Африку. У раном Средњем веку за Војводину је био фаталан и њен биљни покривач: степски травни покривач. Степски коњички народи из Азије допирали су у својим походима кроз „вратнице народа“ све до Војводине. Самим тим је област у којој се укрштало неколико најважнијих природних путева морала имати врло интересантну прошлост, смену разних расних, језичких и културних група. Прошлост Војводине интересантна је по фантастичним променама које су се у њој дешавале, јер је била и ван позорнице светских збивања и гранична област светске позорнице под истим господаром. Али се дешавало да су се у исто време налазили поједини делови Војводине и под разним господарима. Дешавало се да је била и веома важна и знатна област, па опустошена, без икаквог значаја, да потом опет постане кључна област у односима појединим етничких група. У Војводини су се увек јаче осећали утицаји Средње Европе него Византије. Војводина је највећим делом покривена лесом на којем је настала чувена црница, па стога и чини једну од најплоднијих области, део „житнице Европе“.

Турци су дефинитивно освојили Војводину после Мохачке битке, 1526. битке, а дефинитивно је напустили после Карловачког мира, 1699. године. Са све дубљим продирањем Турака на Балканско Полуострво, центар старе државе помера се ка северу, док се најзад у 15, односно почетком 16. века српска држава није потпуно угасила. Стапања и асимилације између Срба и Турака није било, јер су Турци земљу држали више као завојевачи него као прави насељеници. За тристапедесет година турске владавине опште прилике су се ипак и мењале. Једну од најважнијих појава тог времена представља иселавање становништва читавих крајева. Тако су у прво време иселавања у Угарску била јака. Поједини крајеви су напуштани и опет насељавани другим живљем. Услед тога на територији Србије вршила се смена сељачког становништва у општем кретању ка северу. Миграције су се продужиле све време до у 19. век.

Из тога доба није остало никаквих архитектонских споменика. Није их ни могло бити саграђених на довољно солидан начин да би се одржали. Али постоје други извори који омогућују стварање слике о изгледу сеоских насеља и сеоских насеља и сеоске архитектуре у Војводини. То су путописци. Многи су путници на путу из Беча за Цариград прошли кроз Војводину и оставили белешке о њеним селима.

Насеља су била ретка и разбијена, куће су биле делимично укопане у земљу, тако да су им стрехе допирале скоро до земље, због чега се ни издалека нису могле видети. Насеље се примећивало тек по високим ђермовима и по диму који се дизао са кровова тих полуземуница.

Уколико јер насеље лежало уз какву стрму обалу, земунице су онда биле укопане и у страну брега и нису имале кровове. Земунице у равници имале су кровове скројене на две воде, тако да су се на бочним странама налазили отвори за врата и за прозорчиће. Око куће није било никаквих зграда за економију нити сточних стаја. Храна се чувала најчешће у јамама у земљи, а стока у шуми и на пољу. С обзиром на овакве стамбене могућности, народ је тада много времена проводио време напољу, када год је време то допуштало. Можда су поред земунице, као сталног станишта, имали и лаке колибе начињене од трске и прућа, које су им омогућавале живот и рад и ван земунице. Али и поред ових бележака о земуницама, има доказа да су сељаци становали и у надземним кућама саграђеним од плетера и покривеним сламом. Свакако да је насеље излазило из земље и да су земунице замењиване колибама чим је то дуже примирје допуштало и чим су се становници решили да дефинитивно остану на одређеном месту.

Посматрајући та привремена станишта нашег народа у Војводини, пада у очи њихова сличност са одговарајућим начином грађења у источној Србији. Та се појава лако објашњава, најпре сродношћу порекла становништва (и једни и други долазе углавном из јужних крајева, из Македоније, из Метохије и са Косова), а затим и сличним природним чиниоцима који делују у Војводини и ниским пределима Поморавља. У њима има шуме, али не у таквим размерама као на пример у Западној Србији и Старом Влаху. Због тога се у њима за грађење првобитних кућа употребљава дрво и земља. Због сурових зимских студени и хладних ветрова улази се са кућом у земљу, док се не дође у могућност да се изгради јача зграда.

Смена турске владавине аустријском била је од знатног утицаја и на наш сељачки живаљ у Војводини. Док је турски режим био источњачки неактиван, са заосталим и грубим облицима рада, са лошом администрацијом, без успеха у максималном искоришћавању земље и људи, дотле је аустријски режим био у том погледу веома активан, те самим тим уносио промене и у чисто народни сељачки живот. Због потребе да се насели већи број становника, чиме би се подигао ниво привреде и одбрамбена моћ земље, на подручју Војводине долази до значајних интервенција аустријске власти које се огледају у насељавању већег броја Срба и планској колонизацији Немаца, најпре на подручје Баната, а потом на подручје и Бачке и Срема, затим колонизације Румуна, Словака, Мађара, Русина, Шпанаца, Француза. Власт је утицала на развој стамбене зграде на овим просторима одређивањем изгледа насеља и колониистичке куће. Срби, са својим градитељским наслеђем, и немачки колонисти, са привилегијама које су добили колонизацијом, су дали највећи допринос развоју народне архитектуре у Војводини. Процес планског обликовања насеља у Војводини, који је добијен данашњи изглед, са правилном ортогоналном шемом, у којој се улице секу под правим углом, а куће се постављају на једнакој удаљености једна од друге, одвијао се од средине 18. века и почетка 19. века уредбама власти о уређењу новоформираних насеља, која су планирана и премеравана на терену. Од 1748. године се радило по систему нових збијених насеља, подизали су се насипи, копали канали и спроводило се обликовање насеља и заштита стамбених зграда од поплава и пожара. Насеља су имала устројство дуж

широких улица које су стајале међусобно у правилној геометријској шеми, а на раскрсници две главне попречне улице налазило се средиште села. Зграде су све правилно постављене према улици тако да главна кућа лежи на граници према суседу и челом на самој уличној линији, иза ње у продужетку нижу се стаја и друге економске зграде, док је, са друге стране, према граници са другим суседом најчешће стоји амбар и котобања. У Срему је 1783. године војна власт прописала ушоравање. Одређени су паралелни сокаци, куће су се градиле на одређеном одстојању, биле су ограђене, а плацеви добијени за окућницу су били од једног јутра ширине од 40 до 60 метара.

Рума, 80-тих година 18. века

Развој градитељства Руме

Рума се налази у средишту Срема, на раскрсници важних саобраћајних комуникација у правцу Београд – Шид, односно Нови Сад – Шабац, што је поред осталих предуслова, утицало да настане баш на овом месту. Град је формиран на лесној заравни која има благи пад према југу, где постепено прелази у лесну терасу коју пресецају три потока: Кудошки, Борковачки и Јеленачки, да би се јужно од града спојили у један водоток.

Градитељско наслеђе Руме може се пратити и проучавати од њеног настанка као града у првој половини 18. века, када је ово подручје уместо турске, потпало под аустријску владавину – Пожаревачким миром 1718. године, све до данашњих дана. У средњем веку и у време турске владавине, Рума је постојала као село лоцирано северно од садашњег насеља. У неким путописима и документима из 16. века, па и половином 18. века, описује се изглед тадашњих села на овом подручју, где се наводи да су то углавном биле групе раштрканих земуница и колиба, док зграде нису постојале. Доласком аустријске војне власти прописима је регулисано да се морају градити надземне куће – по правилу груписане у паралелне сокаке, на одређеним растојањима, ограђеним парцелама, итд. Руму је основао Марко барон Пејачевић, власник румског спахилука. Након формирања Војне границе и поделе Срема на јужно, војно подручје и северно – провинцијал, које је остало у Сремској жупанији, пресељава седиште свог властелинства из Митровице у Руму, са намером да ту створи насеље варошког типа.

Године 1746. Рума добија свој први урбанистички план и основе будућег трговишта. Изградњом првих зграда, општинске куће, спахијске курије и дрвене римокатоличке цркве, настаје језгро тадашњег и садашњег центра Руме. Када је Марко Пејачевић, за време владавине, аустријске царице Марије Терезије, почетком 1749. године прогласио Руму за привилеговано трговиште (*Exempti Oppidi Ruma*), што је подразумевало одређени статус и одговарајуће економске и друге привилегије, насеље започиње свој економски, друштвени и културни развој. У уговору између спахије и становника Нове Руме, између осталог, стоји да ће се временом подићи и населити 1500 кућа. Плански су довођени, односно колонизовани становници из разних крајева овог дела Европе и то Срби, Немци, Хрвати и Мађари, који су поред пољопривреде развијали занатство и трговину. Око језгра Нове Руме, где је доминирао спахијски двор, започиње изградња и ширење града, према задатој планиметријској шеми, на правилним парцелама у оквиру правилних грађевинских блокова и то западно од долине Борковачког потока. Северноисточно, са друге стране долине, уз друм ка Иригу, остаје Стара Рума, као део вароши насељено аутохтоним становништвом. Временом, на источној страни формира се нови део града (Хрватски брег), такође правилне планиметријске шеме. Овај део је са центром спојен Главном улицом, која је део пута Инђија – Рума – Сремска Митровица. У самом центру се све више зидају објекти од чврстог материјала, прво приземни, а знатно касније и спратни. Пејачевићева гимназија, а сада Звичајни музеј Рума (отворена 1779. године), прва је спратна грађевина у граду. Сем у широкој Главној улици, већи објекти су грађени и у неколико паралелних улица. То су стамбене зграде

трговаца, занатлија и других богатих грађана, са или без локала према улици, затим разни економски објекти, јавни објекти попут општинске куће, црква, школа и других. У почетку су биле претежно заступљене куће сеоског типа, од једноставнијих ка сложенијим, од оних „уз бразду“ до оних „уз пут“ да би временом почеле да се граде савременије зграде према пројектима по наруџби, тако да је центар Руме почео да добија градска обележја. Преостали део Руме изграђиван је као и остала села на овом подручју. Веће или мање парцеле слагане су уз широке улице, стамбене зграде „уз бразду“, касније „уз пут“ биле су са предњом, често украшеном фасадом, постављене на уличну регулациону линију или нешто повучене са исте, а дужином ка дубини парцеле где су смештани остали економски објекти и простори. Класичан поредак код организације парцеле био је: предње двориште са кућом на једној и котобањом (кошем за кукуруз) на другој страни, економско двориште са стајама, свињцима, кокошињцима и другим помоћним објектима, потом башта или воћњак и на крају већа или мања њива. Оваква организација се временом начелно задржала, али је доживела трансформацију у смислу замене фонда стамбених и економских објеката за бројну механизацију, као на пример у односу на штале. Временом, рурални део Руме убрзано мења своју физиономију због изградње објеката који нису по свом функционалном и обликовном карактеру другачији од старих, од којих је остао веома мали број, мада не у аутентичном облику и материјалу.

Народно градитељство - амбари и котобање

За архитектуру Војводине веома су значајни и економски објекти који имају важну улогу у животу сеоског становништва, а ту посебно треба издвојити спремишта за разне врсте житарица. На њима су народни градитељи показали све своје вештине функционалне градње, намене и декорације. Амбар је служио као складиште за зрнасту храну. Међу најстаријим амбарима, из средине 19 века, који и данас постоје, могу се издвојити неколико различитих типова, према начину градње, врсти коришћеног материјала, величини и обликовању:

1. Амбари малих димензија, начињени од прућа и облепљени блатом, а постављени на саонице
2. Дрвени амбар на преношење, без трема, са обрађеном предњом чеоном страном
3. Дрвени амбар са тремом на предњој чеоној страни и декорисаним стубовима
4. Дрвени амбар са тремом дуже стране амбара

Изградња помоћних, економских зграда за смештај разних врста житарица у Срему почиње у 19. веку, када земљорадња у Срему добија све већи значај и бива све напреднија. Једноставнији и старији тип економске зграде био је амбар, у који су смештане зрнасте житарице. Кукуруз у клипу чувао се у котобањама (чардацима). Котобање и амбари настали су као посебне економске зграде али се врло брзо подижу на истом темељу, под истим кровом и већ до почетка XX века развиле су се готово све варијанте различите по материјалу, организацији простора, декоративним елементима и просторној шеми.

На терену се среће неколико различитих типова:

1. Чардак правоугаоног облика, направљен од плетера, постављен над зиданом просторијом или на зиданим стубовима, двосливни кров је покривен бибер црепом, а раније је покриван шиндром или трском
2. Чардак правоугаоног облика, направљен од брвана, покривен шиндром, трском или црепом, постављен на зидане стубове или зидове од опеке
3. Чардак од летвица, постављен над зиданом просторијом, у варијантама да ли су летвице водоравне или вертикалне, а у Срему је забележено да се летвице постављају и укосо, да делују декоративно

Постављани преко од куће, видљиви са улице, са богатим декоративним елементима, амбари и котобање постајали су својеврсни симбол локалног престижа и представљали породичне задужбине. Богато декорисани амбари у Срему постављају се на видно место у дворишту, у продужетку куће, ужом улазном страном окренути према дворишту, у продужетку куће, поред улаза у двориште, окренути забатом према кући или су забатом окренути према улици, било да су увучени или се налазе у низу који почиње на уличној регулационој линији.

Грађевина за смештај пшенице од облепљеног прућа или дасака назива се *амбар*, док се зидана зграда назива *магацин*. За зграду од летава у којој се

чува кукуруз најчешће се користи назив *чардак*, *котобања*, *котарка*, *кош*. *Чардак*, термин са којим се сусрећемо и у народној књижевности, је означавао просторију у којој се седи, био је отворен и обично је означавао највиши спрат на кули.

Термин *чардак* је коришћен у фортификацијској терминологији и означавао је стражарнице, осматрачнице, постављене дуж Војне границе према Турској. Представљали су објекте четвртастог облика, од дрвета, постављани на висини од око 3 метра, на четири или више дебља дрвена стуба, покривени, са тремом или без њега. Овако уздигнути чардаци били су спојени са земљом покретним мердевинама које су се према потреби увлачиле у чардак. У сремској и славонској Посавини било је подигнуто око 300, и били су у употреби до 1873. године.

Амбари и чардаци у Војводини се срећу тек после ослобођења од Турака (кукуруз се у Војводини гаји тек од друге половине 18. века). Због тога се зграде намењене његовом смештају граде од времена када се узгаја на појединим подручјима. Развој амбара и чардака може се пратити преко употребе плетера, брвана, на талпи за амбаре, или дрвених летви за чардаке, а крајем 19. века је почела да се користи и опека. Најстарији амбари били су саграђени у облику конуса и били су оплетени од прућа. Већи су били правоугаоне основе, такође оплетени од прућа. Били су облепљени глином и окречени, а покривени трском или сламом. Богатији домаћини су правили амбаре од храстовине, од којих су неки били пришвршћени за тло, одигнути од земље или постављени на камење или мање стубове од опеке, а било је и покретних, постављених на саонице. Под је био од дасака, а имали су преграде, такође од дасака, које је било омогућено чување више врста житарица одједном. Били су покривени трском, шиндром, крова на две воде, који је касније покриван и црепом. Врата су углавном била једнокрилна, мада је било негде и двикрилних. Многи амбари су имали трем, најчешће отворен, под истим кровом, на ужој страни, или подужно постављани.

Са повећаном производњом житарица, крајем 19. века амбари малих димензија постају неподесни да приме веће количине, те бивају потиснути из употребе, а преостали амбари су коришћени у нове сврхе, углавном као оставе. Неки од њих постављени су на зидове од опеке. Озидани део служи за смештај пољопривредних и других алатки. Пшеница и остала зрнаста храна све више се чувала на тавану или у магацинима које у ту сврху граде имућнији домаћини. У многим селима могу се видети складишта за жито и кукуруз која су саграђена као један, заједнички објект (амбар је озидан, а кош начињен од летава), постављен на озидани део који служи као спремиште, а и као стамбени део. Такви објекти обично у горњем делу имају богато декорисани трем. Народно стваралаштво достигло је на овим зградама свој врхунац. Грађене у потпуности од квалитетног дрвета, првенствено храстовине, омогућавале су неимарима да своју маштовитост изразе како на забату, тако и на целој чеоној и дворишној страни.

Подизање амбара и котобања постало је веома популарно, а величина зграде и богатство декоративних елемената, међу којима је било највише геометријских, биљних па и животињских форми, симболизовали су економску

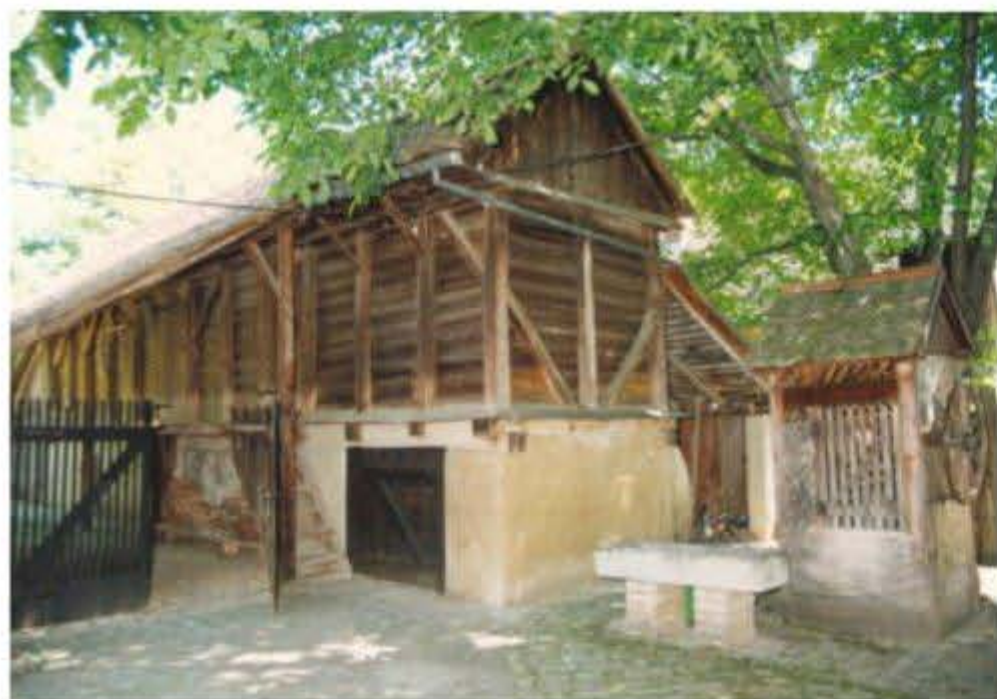
моћ власника и домаћина. Мајстори који су показивали вештину и желели да раде, имали су толико посла да је грађење ових зграда постало цењено занимање. За подизање једног богато украшеног амбара било је потребно две до три године рада, због чега су они били веома скупи и у извесном смислу постајали симбол, локалног престижа, представљајући мале породичне задужбине. Име власника инвеститора обично је урезивано на доминантном, са улице на видном месту. Највећи део таквих амбара евидентиран је у доњем Срему, посебно у Голубинцима. Обично су грађени упоредо са кућом, и често челом излазе на улицу. Чеона улична страна је на неким амбарима озидана, и тај део тај део објекта се највише и најбоље обрађује.

Са грађењем посебних магацина за веће количине жита престаје коришћење и изградња посебних амбара за жито. Даљу судбину амбара у неким крајевима одређивао је и недостатак дрвене грађе. Повећана производња кукуруза довела је до градње још већих чардака, који се постављају на угледнијим местима у окућници, често поред кућа на уличној линији. Величина имања и економска снага породице оличена је у кукурузу. Од дрвених, вертикалних летвица, постављају се на стубове различите величине, или изнад зидане просторије, које су се користиле као кокошињци, штале или шупе. У њих се улази преко мердевина, лотри, или степеница. Дрвену конструкцију могу да прате трем са уже стране основе, што је чешће, или тремих (мали балкон на конзолама), који се гради на улазу у грађевину. Дводелни кров покрива се бибер или фалцованим црепом и понекад завршава надстрешницом за пољопривредне алатке. Чардаци су по величини увелико прерасли амбаре, али су од њих преузели тремове и украсе, који су временом постали специфични. Орнамент је геометријски и биљни, понекад и животињски, али је прозачнији, чипкастији, пратећи тако решеткасту провидност чардака. Украшавају се стубови и парапети трема и тремиха, степенице, завршница крова у облику цик - цак линије, флоралних мотива или гвоздени детаљи на кључаоници и на крову. Испод чардака је или обор за свиње, или је од бетона начињен магацин, у коме држе пшеницу. Неки испод имају летњу кухињу или шупу за кола.

Амбари и котобање у Руми

У самој Руми је тренутно сачувано око шездесет објеката ранијег сеоског градитељства, који својим начином градње и изгледом заслужују да се објаве и сачувају од заборава. Налазе се углавном у североисточном делу, у улицама према Иригу, дуж улица 15. Август – 15. Мај, на простору тзв. Старе Руме, док се са друге стране Главне улице углавном налазе у тзв. Маљанском крају, од Гробљанске улице, и свим попречним улицама према излазу из Руме и Краљевцима. Већина од њих по својим карактеристикама, пре свега одсуством декоративних елемената, недостатком трема уз дужу страну и осталих специфичности, не спадају у најрепрезентативније примерке традиционалне архитектуре, али, обзиром, да сачувани објекти полако губе своју основну намену и стављају се ван употребе и руше, јавила се потреба за њиховим инвентарисањем и формирањем фотодокументације.

Као основни критеријум поделе може се узети просторна шема, па се могу свртати у две групе, односно у дворишне и оне грађене у линији са кућом, са забатом на уличној линији.

Већина објеката у дворишту су такође забатом окренути према улици, док се само два налазе на попречној линији (уз пут), амбар са котобањом у улици Јеленачка бр 41, и амбар плетен од прућа, у Иришкој бр 49, који је део једне веће композиције економских зграда, у коју спадају котобања са забатом према улици, у продужетку које је амбар, као посебна грађевина, од дасака, мањих димензија, на нижој основи од опеке у односу на котобању. Пушница, зидана од опеке, са декоративним елементима при врху, и уписаном годином градње 1933, налази се иза мањег амбара, а на њу се наставља, попречно постављен, амбар плетен од прућа са тремом са уже стране, који је под истим кровом и ограђен је даском. Сви објекти су покривени бибер црепом, осим нижег амбара, чији је кровни покривач замењен пластичним плочама, и у лошијем стању, обзиром да су изграђени у првим деценијама 20. века, али и даље у употреби.

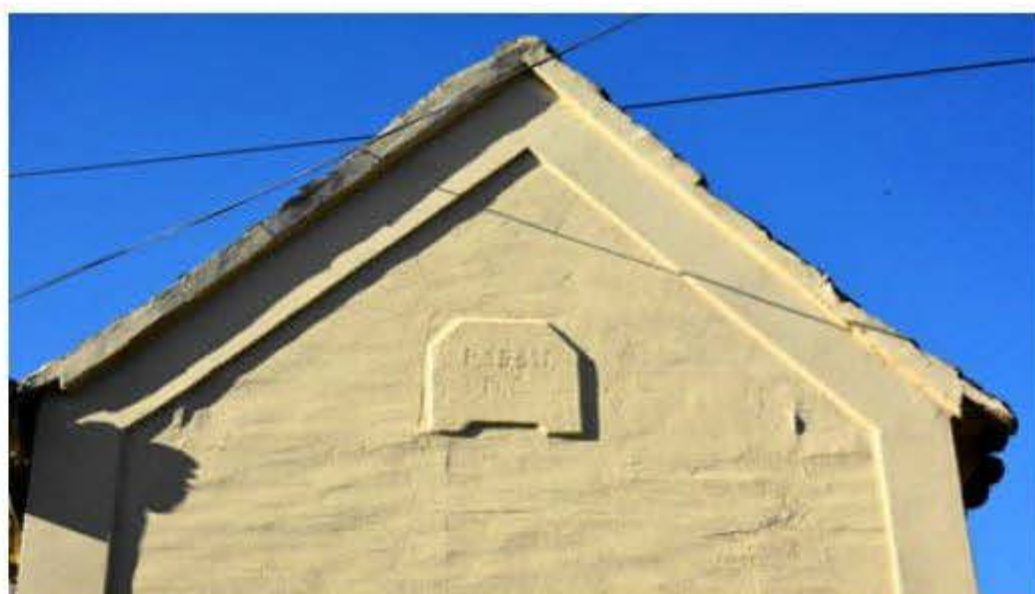
Сви објекти уз линију уличну имају забате зидане од опеке, и могу се поделити на амбаре и котобање под једним кровом и само котобање.

Још један критеријум поделе се може извршити кад су у питању заједнички објекти амбара и котобања, а то је да се јављају од опеке озидани само забати са уличне стране, чије су бочне стране од дрвене конструкције, и објекти са комплетно озиданим од опеке амбарским делом.

Већина амбара и котобања не поседује посебно значајне декоративне елементе на забатима, ни украсне резбарије на дрвеним конструкцијама, али се наилази на украсе изведене слаганом опеком, или на геометријске и звездолике украсе изведене у плитком малтеру, уз које иде и година изградње са одређеним иницијалима, али није познато да ли потичу од власника објекта или мајстора који је подигао амбар.

Амбари и котобање у Руми се одликују једноставном архитектуром, тако да ниједан не поседује трем, већ само неколико објеката има наткриљен улаз у објекат, трем, на две носеће конзоле, који није у равни са конструкцијом крова, а чије су бочне и чеона страна ограђене летвицама.

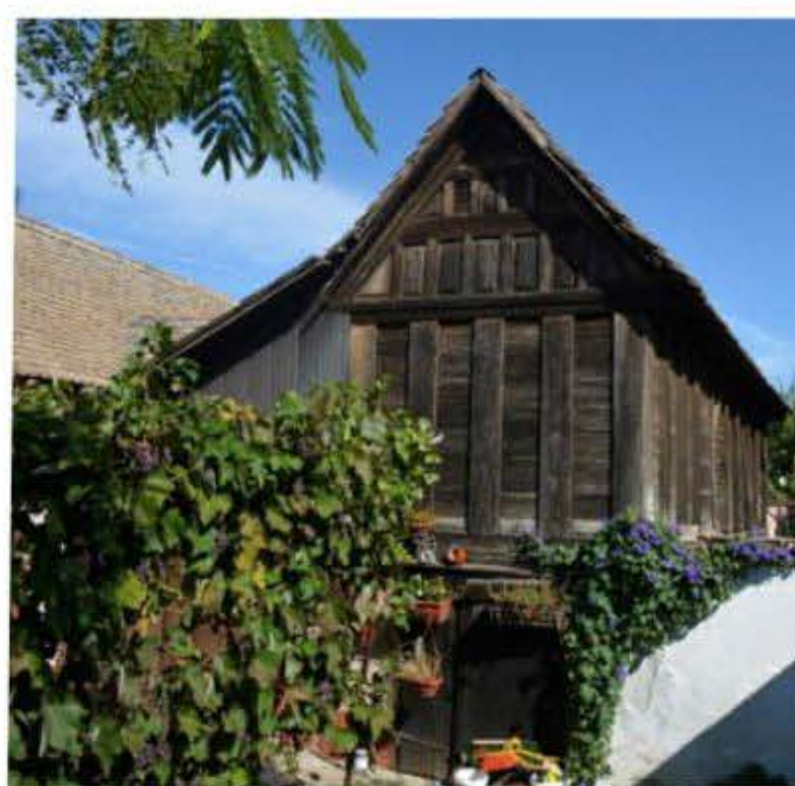

Три објекта својом конструкцијом, димензијама и начином градње се издвајају у односу на целокупну ситуацију на терену Руме, јер представљају примерке архитектуре с краја 19. века, које карактерише и презентује један начин грађења и украшавања дрвених елемената на зградама тога времена. Први, најзначајнији и уједно и најстарији је амбар са котобањом у власништву породице Кулић, у улици 15. августа, бр 87.

Амбар и котобања постављени су на основи, зиданој опеком, измењене на три посебне целине, а основа амбара је нешто виша у односу на основу котобање у наставку. Зграда је двосливног крова покривеног бибер црепом. Грађена је у скелетној конструкцији са водоравно унизаним дашчицама у стубове амбара и прикуцаним резаним летвама котобање. Дрвена конструкција горњег дела чини уједно и костур целог објекта. Преко дужих доњег дела постављене су дебеле греде, преко којих су поређани балвани, на растојању од један метар, који везују два супротна зида, а уједно су носиоци патоса, У крајеве балвана углављени су усправни стубови, четвртасте греде, а на њихов горњи крај полаже се венчаница, која спаја све стубове. Преко ње су постављене тање греде, паралелно са балванима, а на њих рогови, носачи кровног покривача. Патос је постављен од дасака. Посебна пажња је посвећена обради забата амбара, са резбареним водоравним гредама и мотивом сунца испод слемена (сунчаним забатом), радијално постављеним дашчицама са розетом у средини доње греде на којој је изрезбарена и година подизања објекта, 1873. што уједно сведочи да је амбар са котобањом породице Кулић и најстарији очувани објекат те врсте у Руми. Забат је пиластрима подељен на три нивоа, у којима су формиране касете у облику троуглова и правоугаоника са хоризонтално постављеним дашчицама, док су у доњем делу, у троугловима, изрезбарени једноставни, стилизовани биљни орнаменти (мотив лале).

Следећи објекат се налази у улици Пинкијева, бр 55, сличне конструкције као објекат у власништву породице Кулић, само што је ниво доњег дела, зиданог од опеке, у истој равни и мањих је димензија у односу на претходни. На забату је такође сунчани забат испод самог слемена с тим што је розета стилизованија од претходне, а на попречној греди, уз годину изградње су изрезбарена два наопако постављена срца. Пиластри га деле на три водораве зоне са нешто ситнијим геометријским зонама украшених водоравно слаганим дашчицама. Изграђен је 1893. године, о чему сведочи натпис на горњем пиластру. Са леве стране објекта је накнадно касније подигнут помоћни објекат, шупа и гаража, што делимично квари сам изглед објекта.

Трећи објекат је такође амбар са котобањом, мањих димензија, налази се у улици Светозара Марковића бр 31, у лошијем стању и једноставније конструкције него претходна два. Налази се у дворишту и забатом је окренут према улици. Двосливни кров је покривен бибер црепом, а забат је ширим даскама подељен у два нивоа, са косо и вертикално слаганим дашчицама.

Простор у доњем делу, озиданом од опеке, око пола метра је укопан у земљу и раније је служио као остава и подрумски простор. Цео објект, осим забата, офарбан је белом бојом, није више у употреби, а за газдарицу домаћинства има значај као подсетник на преходна времена и зато одолева притисцима својих ближњих да га сруши.

Закључак

Заштићени амбари и чардаци у Срему, заједно са већим бројем оних који су евидентирани и за које постоји фото и техничка документација, чине једну целину, која својим особеностима у великој мери одражава развој различитих облика који се појављују на терену. Међутим, ни ту посао око евидентирања и валоризације није завршен. Потребно је употпунити сазнања за поједина насеља, јер није увек могуће одредити границе појављивања појединих облика, што је веома важно за њихову презентацију, односно за географски распоред. Стварање стручне документације, која подразумева текстуални и технички део, као и фото-документацију, потребно је не само ради проучавања поједине грађевине већ је и предуслов за даље кораке заштите. Вредновањем до сада евидентираних дошло се одређеног броја заштићених зграда, који ће сигурно бити већи кад се обради цео фонд. Критеријуми који се користе су различити: старост, типичност, естетске вредности, конструктивни елементи.

На презентацији, односно укључивању ових споменика у живот, радило се веома мало. То што су поједини сачувани више је резултат околности него смишљеног поступка. Носталгија старијих чланова породице неће им решити судбину. Стога је потребно да се предузму мере које ће им обезбедити живот у будућности. Ако се буду чували *in situ*, односно у првобитним окућницама, а не обезбеди им се место које сада имају, деградираће се. Зато данас, када се сви окрећу традицији, треба млађим члановима породице објаснити колики је значај ових зграда за њихову сопствену идентификацију, за њихово трајање на том месту, јер оно што они имају има мали број људи. Треба дати друштвени значај овим зградама, колико је то од пресудне важности у нашем крају, опште је познато.

Завичајни музеј Рума, као основна надлежна установа заштите на овом подручју је предузела први корак у евидентирању и формирању фото и техничке документације о економским зградама на територији своје надлежности. Евидентирањем и њиховим фотографисањем (у целини, занимљивих детаља и шире околине...) добила би се полазна основа за даљу валоризацију, детаљнију обраду и евентуално увршћивање у категорију културних добара, да би се спречила даља девастација и пропадање које им неминовно следи следи. У следећој фази прикупљени подаци би се сређи-

вали, уносили у рачунар и од њих се формирала база података, која би омогућавала касније претраживање према одређеним критеријумима, уз додатно публикување целог тока истраживања.

На овај начин сређени и публиковани подаци, представљали би својеврстан почетни вид заштите овог дела културне баштине, која у нашој средини неповратно настаје.

Уколико би се пројекат показао успешним, био би солидно полазиште за даљу обраду и почетак озбиљног проучавања сеоских домаћинстава и њихових економских зграда у селима на целој површини коју административно и територијално покрива Завичајни музеј Рума.

Литература:

1. Г. Вуковић, Терминологија куће и покућства у Војводини, Нови Сад, 1988.
2. Б. Којић, Стара градска и сеоска архитектура у Србији, Просвета, Београд, 1940.
3. М. Милошев, Економске зграде пољопривредних домаћинстава у насељима јужног Баната, РМВ 28, 1982–1983.
4. М. Ђекић, Кућа као споменик културе, Покрајински завод за заштиту споменика културе, Нови Сад, 1994,
5. М. Ђекић, Амбари и чардаци у Војводини и проблеми њихове заштите, Саопштења, XXV, 1993.
6. Carl Bischof, Die Geschichte der Marktgemeinde Ruma, Ruma-Jettingen, 1958.
7. Б. Мирковић, Студија градитељског наслеђа Руме, ПУ План, Рума, 1990.
8. Р. Николић, М. Милошевић, Амбари у Стапару, Грађа за проучавање споменика културе Војводине 2, Нови Сад, 1958.

Каталог

15. августа бр. 70

15. августа бр. 87

15. августа бр. 30

15. августа бр. 63

15. маја, бр. 87

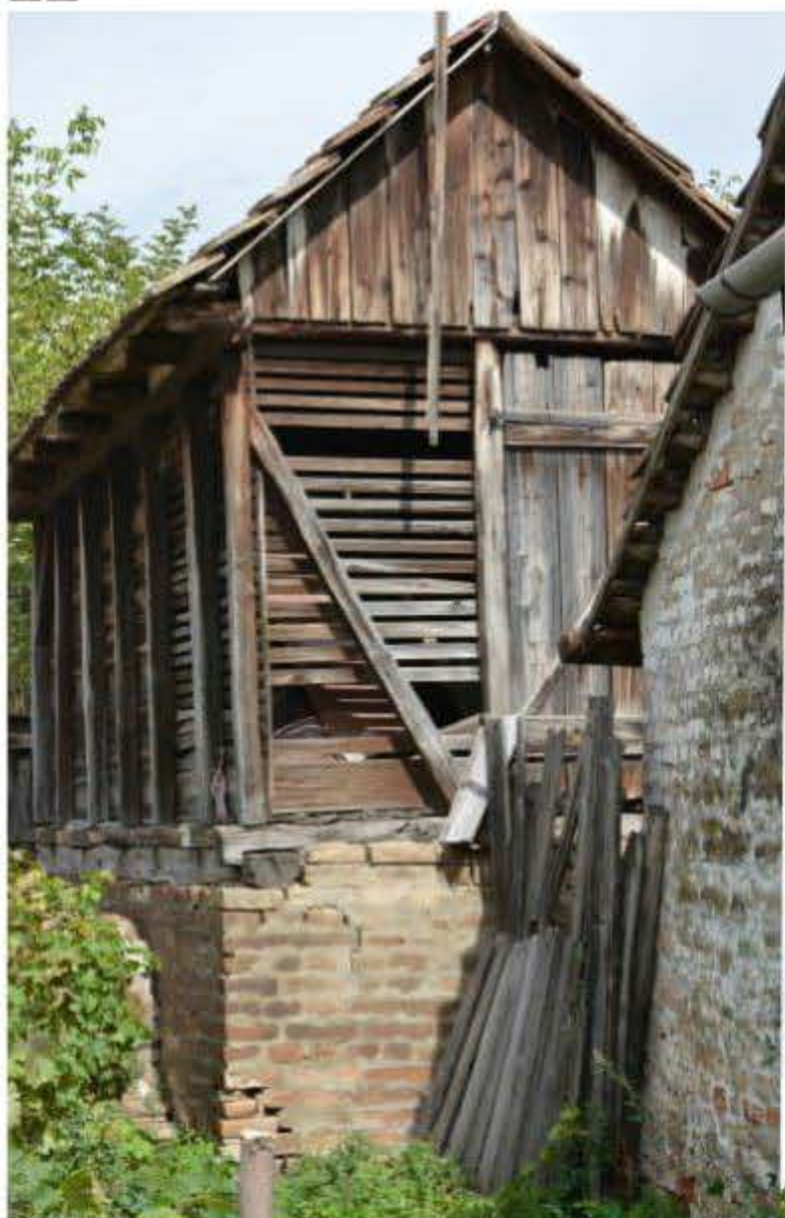
15. маја, бр. 91

15. маја, бр. 83

15. августа бр. 72

15. maja, бр. 121

15. maja, бр. 122

15. maja, бр. 92

15. maja, бр. 95

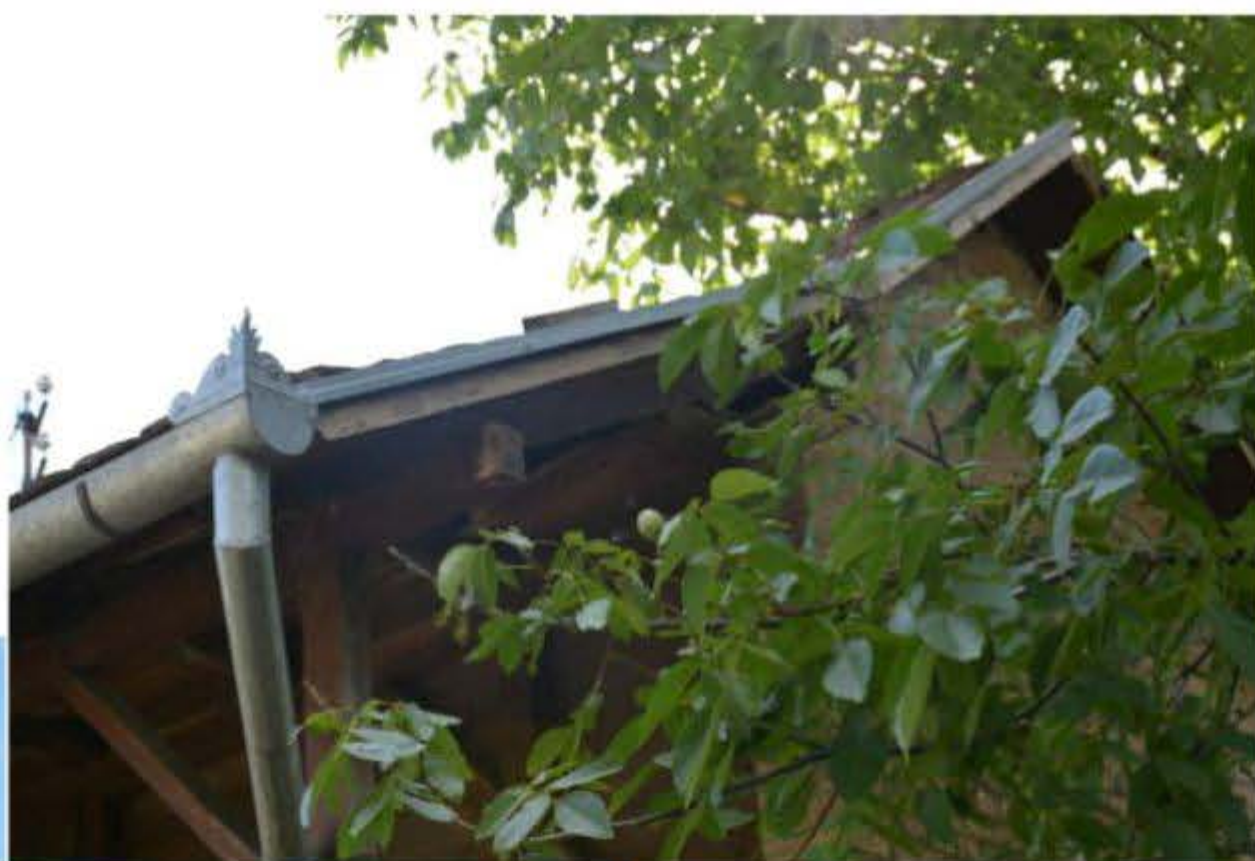

Атанасија
Стојковића, бр. 154

Августа Цесарца,
бр. 23

Августа Цесарца, бр. 10

Августа Цесарца,
бр. 25

Августа Цесарца,
бр. 35

Августа Шеное, бр. 9

Августа Шеное, бр. 10

Августа Шеное,
бр. 23

Августа Шеное, бр. 38

Иришка, бр. 32

Иришка, бр. 41

Гробљанска, бр. 2

Иришка, бр. 59

Иришка, бр. 50

Иришка, бр. 42

Иришка, бр. 49
улична страна

Иришка, бр. 49

Иришка, бр. 92

Иришка, бр. 64

Иришка, бр. 111

Иришка, бр. 97

Иришка, бр. 115

Иришка, бр. 113

Јеленачка, бр. 15

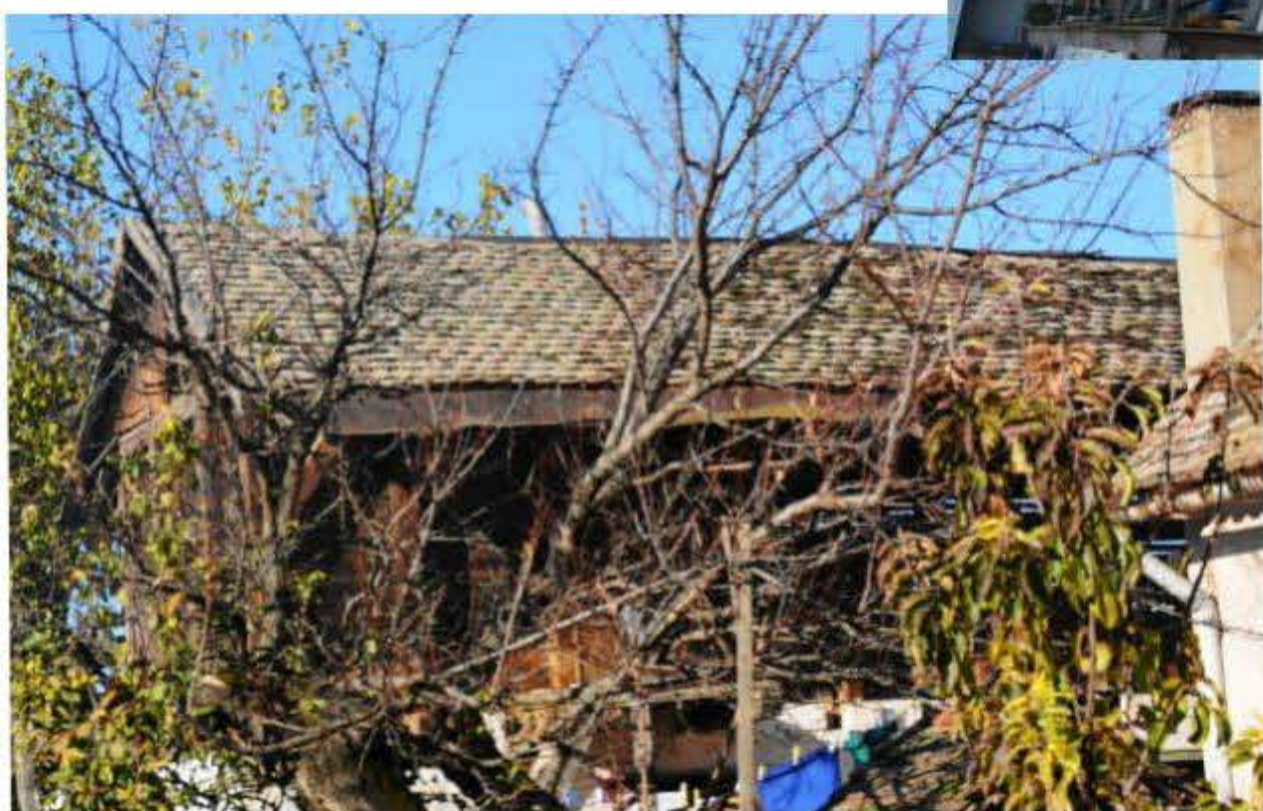
Јеленачка, бр. 12

Јеленачка, бр. 33

Јеленачка, бр. 17

Јеленачка, бр. 41

Јеленачка, бр. 58

Књаза Милоша, бр. 2

Књаза Милоша, бр. 4

Матије Гупца, бр. 4

Матије Гупца, бр. 14

Матије Гупца, бр. 2

Матије Гупца,
бр. 20

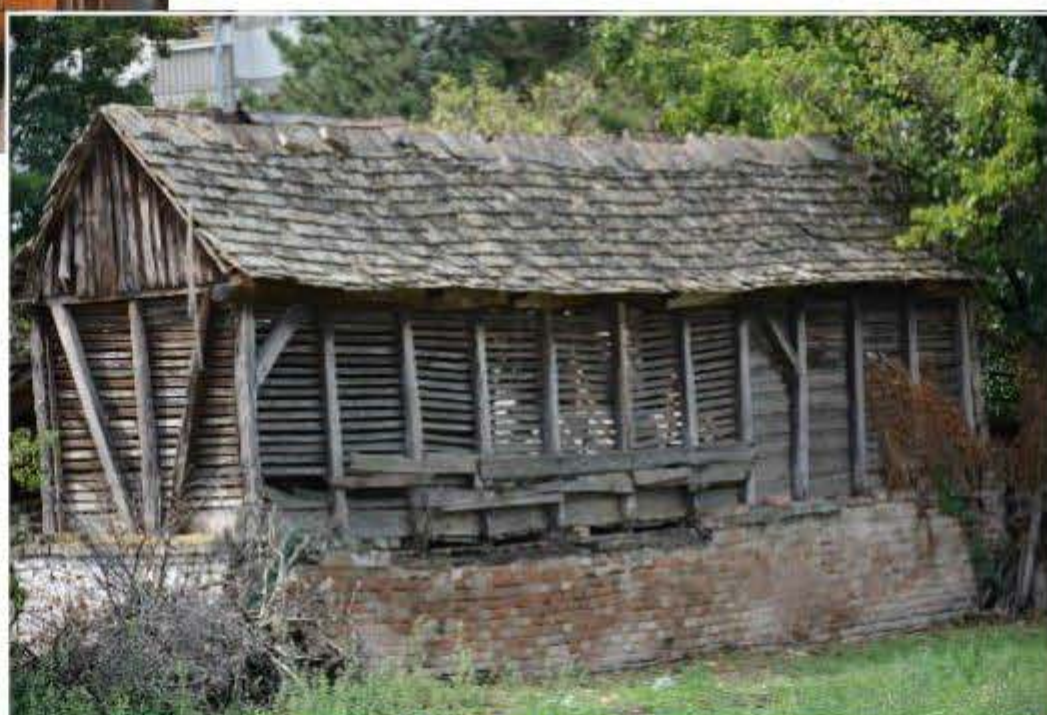
Матије Гупца, бр. 28

Матије Гупца, бр. 26

Орловићева, бр. 35

Пинкијева, бр. 33

Пинкијева,
бр. 55

Станка Пауновић
Вељка, бр. 172

Светозара Марковића,
бр. 32

Светозара Марковића,
бр. 23

Светозара Марковића,
бр. 31

Светозара Марковића, бр. 34

Вељка Дугошевића,
бр. 116

Светозара Марковића,
бр. 52

Вељка Дугошевића,
бр. 127

Светозара Марковића, бр. 36

САДРЖАЈ

Увод	5
Развој градитељства Руме	8
Народно градитељство - амбари и котобање	10
Амбари и котобање у Руми	12
Закључак	17
Литература	18
Каталог	19

